

Alexandru GAMANJII

Problemele racordării standardelor de securitate și sănătate a muncii din Republica Moldova la rigorile Uniunii Europene

Studiu realizat în cadrul proiectului “Planul de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova: document accesibil publicului (etapa II)”. Implementat de Centrul Analitic EXPERT-GRUP și Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT cu sprijinul financiar al Fundației Soros - Moldova.

2007

Notă: Afirmările și concluziile din această lucrare aparțin în exclusivitate autorului și nu sunt împărtășite neapărat de Fundația Soros-Moldova, Centrul Analitic EXPERT-GRUP sau ADEPT.

CZU 331.1 : 614.8

G 17

Autor: Alexandru Gamanjii

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Gamanjii, Alexandru

Planuri de Acțiuni Republica Moldova - Uniunea Europeană: document accesibil publicului (etapa II): Raportul Analitic de Politici Publice : Problemele racordării standardelor de securitate și sănătate a muncii din Republica Moldova la rigorile Uniunii Europene / Alexandru Gamanjii – Ch.: “Bons Offices”, 2007 – 46 p.

ISBN 978-9975-80-091-4

300 ex.

331.1 : 614.8

Tehnoredactare: Vasile Ursu

Lectori: Claudia Vârlan, Adriana Nazarciuc

ISBN 978-9975-80-091-4

Cuprins

Introducere

Prioritatea asigurării vieții și sănătății angajaților 5

Capitolul I

Descrierea problemei: Analiza nivelului

de securitate și sănătate în muncă 9

1.1. Dinamica și suficiența investițiilor

în securitatea și sănătatea muncii (SSM) 10

1.2. Evoluția accidentelor de muncă în perioada 2001-2006. . . . 13

1.3. Starea condițiilor de muncă ale angajaților 15

1.4. Pierderile aferente accidentelor

de muncă și bolilor profesionale 16

Capitolul II

Variante de politici 25

2.1. Raiting actual 25

2.2. Posibile variante de politici aferente

securității și sănătății muncii 35

Concluzii și recomandări 43

Introducere

Prioritatea asigurării vieții și sănătății angajaților

În orbita politicii de vecinătate cu UE intră astăzi 16 țări, printre care se numără și Republica Moldova. Noile propuneri ale Comisiei Europene sunt însoțite de raporturile privind realizarea de către toți partenerii UE a Planurilor de Acțiuni, realizare care a demarat în 2005. Totodată, noile inițiative în cadrul Politicii Europene de vecinătate ne oferă șanse de obținere a unor schimbări esențiale în domeniile politic și, respectiv, economic.

În acest context, studiul „Problemele racordării standardelor de securitate și sănătate a muncii din Republica Moldova la rigorile Uniunii Europene” se axează pe evaluarea situației la nivel micro-și macroeconomic din perspectiva îmbunătățirii standardelor de muncă, impuse de rigorile UE în domeniu, în special de obiectivul nr. 11 al PAUERM – asigurarea respectării drepturilor sindicatelor și a standardelor de bază în domeniul muncii, care presupune continuarea eforturilor în scopul asigurării drepturilor sindicatelor și a standardelor de bază ale muncii, în conformitate cu standardele europene și convențiile Organizației Internaționale a Muncii (OIM).

Deoarece faza de producție a activității economice este cea care corespunde etapei de creare a valorii adăugate de către personalul angajat (unii activând sub influența mai multor factori periculoși și nocivi ai mediului de muncă), o atenție tot mai sporită se acordă asigurării unor condiții inofensive și sănătoase de muncă. Motivul este următorul: afectarea sănătății persoanei implicate în procesul de muncă nu poate fi compensată de nici un tip de avantaj material. De aceea, se impune în primul rând un mod preventiv de acțiune, începând încă din faza de concepție a anumitor tehnologii

și continuând cu măsuri severe pentru evitarea oricăror riscuri în aplicarea acestora.

Asigurarea unui grad sporit de securitate și sănătate în procesul muncii, ca cel mai important obiectiv al politicii statului și al patronilor în vederea protecției vieții și sănătății angajaților, a fost mereu în centrul discuțiilor la nivel european și internațional. În contextul dat, companiile care oferă condiții sănătoase de muncă sunt cele mai atractive și, respectiv, competitive pe piață.

Reformarea sistemului social-economic din Republica Moldova în condițiile apropierei de Uniunea Europeană presupune modernizarea tuturor aspectelor vieții sociale, inclusiv securitatea și sănătatea muncii angajaților.

Deocamdată, în țară există foarte puține companii responsabile, preocupate de starea condițiilor de muncă ale angajaților. Din această perspectivă, patronii companiilor autohtone nu fac față provocărilor aferente minimizării riscurilor profesionale la locurile de muncă, iar implicarea celorlalți actori sociali – statul, sindicatele, societatea civilă – denotă formalismul și ineficiența mecanismului actual de elaborare și implementare a prevederilor legislației naționale și internaționale în domeniul securității și sănătății în muncă, la care Republica Moldova este parte.

Problemele majore identificate și analizate în studiu sunt:

- Statul nu-și poate onora scopurile de bază ale politicii de securitate și sănătate în muncă – asigurarea unor condiții inofensive de muncă pentru angajații din toate ramurile economiei naționale și protecția socială a angajaților accidentați în procesul muncii sau afectați de boli profesionale.
- Toleranța patronilor față de organizarea nesatisfăcătoare a procesului muncii, încălcarea regulilor de securitate a muncii, formarea profesională insuficientă a lucrătorilor în domeniul protecției muncii. La un număr relativ mare de întreprinderi nu

există Serviciul de Securitate și Sănătate în Muncă, sau chiar dacă există, gestionarea acestuia nu este integrată în managementul general al firmei. Ca urmare, adesea se subestimează includerea cerințelor de securitate și sănătate a muncii în ciclul de producție al agentului economic, ceea ce afectează nivelul productivității muncii. Totodată, la întreprinderile din categoria businessului mic și mijlociu nu sunt inițiate nici un fel de măsuri în domeniul securității și sănătății la locul de muncă. Astfel, top-managementul nu este implicat în problemele protecției muncii salariaților. Și mai dramatică este această situație inclusiv pe segmentele de piață cu concurență înaltă, unde companiile evită să investească în securitatea și sănătatea muncii, riscul profesional fiind unul dintre cele mai mari (de exemplu: întreprinderile producătoare de mobilă și cele din domeniul construcțiilor).

- Necesitatea sporirii eficienței cadrului instituțional al securității și sănătății muncii prin intensificarea colaborării informaționale, logistice și financiare cu OIM și cu Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă, prin ratificarea de către Parlamentul Republicii Moldova a Convenției OIM nr. 187 care stipulează perfecționarea continuă a funcțiilor instituțiilor participante la gestiunea securității și sănătății muncii și a mecanismului realizării lor. Totodată, aceasta va fi un impuls substanțial pentru elaborarea și discutarea publică a Programului Național de dezvoltare a sistemului de securitate și sănătate în muncă și, respectiv, a programelor guvernamentale de susținere a companiilor care îmbunătățesc nivelul de securitate și sănătate la locurile de muncă.

Studiul este structurat în felul următor: introducere, două capitole, concluzii și recomandări. În capitolul întâi sunt analizate și argumentate mai multe probleme aferente politicilor active și pasive în domeniul securității și sănătății muncii, prin utilizarea datelor statistice din anii 2001-2006 cu privire la:

- dinamica investițiilor aferente securității și sănătății muncii;
- evoluția accidentelor de muncă și structura cauzelor lor;

- tendințele condițiilor nocive de muncă ale angajaților;
- pierderile aferente accidentelor de muncă și bolilor profesionale.

În capitolul al doilea sunt analizate politicile statului în domeniul securității și sănătății muncii.

În final sunt formulate cele mai relevante concluzii și recomandări privind îmbunătățirea sistemului de securitate și sănătate a muncii din Republica Moldova, în conformitate cu standardele europene.

Descrierea problemei: Analiza nivelului de securitate și sănătate în muncă

Astăzi, în condițiile dezvoltării rapide a tehnologiilor de producție care modifică intensitatea, organizarea și condițiile de muncă ale salariaților, una din consecințele acestor schimbări o reprezintă cerințele crescânde față de securitatea și sănătatea muncii angajaților. Conform studiilor recente ale Băncii Mondiale, 70% din perioada activă a populației apte de muncă depinde de nivelul securității și sănătății în întreprindere.

Pierderile economice directe cauzate de accidentele de muncă și de munca în condiții nocive, calculate de Organizația Internațională a Muncii constituie circa 2% din PIB în țările industrial dezvoltate, circa 4% din PIB din economia mondială și circa 10% din PIB în țările în curs de dezvoltare. Din acest ultim grup, după indicii dezvoltării economice, face parte și Republica Moldova.

Creșterea rolului securității și sănătății muncii în Republica Moldova va reprezenta în următorii ani o tendință de durată, influențată de mai mulți factori:

- sporirea rolului factorului uman în procesul de producție (datorită sofisticării proceselor tehnologice ca urmare a introducerii standardelor internaționale de calitate);
- perfecționarea metodologiei de evaluare a costurilor aferente accidentelor de muncă și bolilor profesionale;
- creșterea costurilor medicale pentru tratamentul și reabilitarea victimelor accidentelor de muncă și bolilor profesionale.

Prevederile Codului Muncii al Republicii Moldova specifică clar necesitatea asigurării condițiilor de securitate și sănătate în muncă. Pentru implementarea acestor prevederi este însă nevoie de o muncă susținută și anume trebuie să ne folosim de programe, să avem noi reglementări și, mai ales, trebuie să avem o acțiune comună socio-economică a tuturor partenerilor sociali. Astfel, în domeniul combaterii, prevenirii riscurilor la locurile de muncă există încă multe rezerve.

La rândul său, Convențiile OIM, ratificate de Parlamentul Republicii Moldova, cer elaborarea unei politici naționale performante în domeniul sănătății și securității muncii (de exemplu, convenția N 155, art. 4, p. 1).

Pentru a studia problema asigurării unor condiții inofensive și sănătoase de muncă, vom analiza mai multe elemente ale sistemului de securitate profesională.

1.1. Dinamica și suficiența investițiilor în securitatea și sănătatea muncii (SSM)

Din punct de vedere economic, cheltuielile pentru realizarea măsurilor de securitate și sănătate a muncii sunt investiții care permit obținerea unor avantaje considerabile în viitor. La nivel macroeconomic investițiile reprezintă un element de bază al dezvoltării. Acestea au o valoare mult mai mare decât se presupune, deoarece asigură sănătatea și bunăstarea angajaților, acordând posibilitate întreprinderilor să implementeze inovații care sporesc calitatea producției, reduc poluarea și îmbunătățesc condițiile de muncă.

În concluzie, se impune ca resursele financiare alocate, să corespundă întocmai menținerii condițiilor de muncă decente care să nu afecteze securitatea și sănătatea angajatului. Deocamdată, pentru Republica Moldova această poziție nu poate fi acceptată de angajatori, care percep investițiile în SSM ca pe niște cheltuieli care trebuie reduse. Refuzul companiilor autohtone de a investi în îmbunătățirea condițiilor de muncă se explică, în primul rând, prin

costul scăzut al forței de muncă. Salariile în Republica Moldova sunt extrem de reduse comparativ cu cele din statele dezvoltate.

Analiza datelor statistice pentru anii 2001-2006 ne arată că ponderea Fondului de Salarizare al întreprinderilor în valoarea producției finite este de circa 10-15%. În țările UE aceasta este de 65-80%. Ca urmare, costurile aferente forței de muncă (salarii, plăți pentru condiții nocive de muncă, plăți asiguratorii, amenzi) sunt inferioare investițiilor în vederea sporirii nivelului de securitate și sănătate în muncă al angajaților.

Dinamica investițiilor aferente securității și sănătății muncii în anii 2001-2006 în Republica Moldova este reflectată în tabelul 1.

Tabelul 1

***Investițiile aferente securității și sănătății muncii
în Republica Moldova în anii 2001-2006***

Anii	Investițiile aferente securității și sănătății muncii de facto			Investițiile aferente securității și sănătății muncii, calculate conform legislației (2% din Fondul de salarii)			Ponderea investițiilor aferente securității și sănătății muncii de facto în fondul de salarii, %
	mil. lei (în prețuri curente)	Modificarea, în %		mil. lei (în prețuri curente)	Modificarea, în %		
		față de anul 2001	față de anul precedent		față de anul 2001	față de anul precedent	
2001	47,45	100	X	78,35	100	X	1,21
2002	60,8	128,1	128,1	98,9	126,2	126,2	1,23
2003	79,6	167,8	131	126,7	161,7	128,1	1,25
2004	100,2	211,2	125,8	157,4	200,1	124,2	1,27
2005	124,7	262,8	124,5	186,7	238,3	118,6	1,33
2006	144,0	303,5	115,5	233,2	297,6	124,9	1,23

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor dării de seamă „Numărul și retribuirea salariaților în anii 2001-2006” și a dării de seamă „Protecția muncii în anii 2001-2006”, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

Analiza datelor din tabel atestă creșterea continuă a investițiilor aferente securității și sănătății muncii cu 303,5% față de anul 2001. Totodată, observăm că această sporire nu respectă art. 26 al Legii nr. 625-XII din 02.07.1991 cu privire la protecția muncii (actualizat prin Legea nr. 268-XVI din 28.07.2006), conform căruia investițiile anuale aferente securității și sănătății muncii trebuie să nu fie mai mici de 2% din fondul de salarii al întreprinderii. Menținerea ritmurilor actuale de creștere ale investițiilor s-ar fi putut conforma legislației începând abia cu anul 2012 (figura 1).

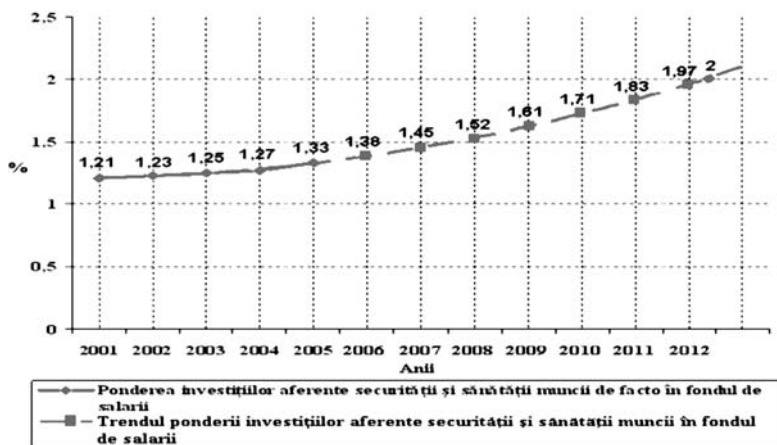

Figura 1. Perioada necesară executării legislației de securitate și sănătate a muncii luând în calcul menținerea ritmurilor de creștere a investițiilor până în anul 2005

Însă, în anul 2006 ponderea investițiilor respective a corespuns ponderii din anul 2002, ceea ce denotă un regres considerabil în executarea legislației.

Investițiile aferente securității și sănătății muncii nu sunt reflectate corect în datele statistice din punctul de vedere al componenței lor. În realitate, în aceste investiții nu pot fi incluse și resursele financiare pentru acordarea gratuită a alimentației de protecție și a

preparatelor vitaminoase, fiindcă ultimele sunt elementele funcției de compensare și nu de prevenire. Astfel, întreprinderile nu investesc în sporirea nivelului de sănătate în muncă a salariaților, ci acordă compensații sub formă de alimentație de protecție și preparate vitaminoase celor ce muncesc în condiții nocive. Rezultatul deducției noastre este evident: *de facto* cuantumul investițiilor aferente este mai mic decât cel reflectat în datele statistice.

Suficiența și eficiența utilizării investițiilor se răsfrânge direct asupra probabilității apariției accidentelor de muncă.

1.2. Evoluția accidentelor de muncă în perioada 2001-2006

În perioada 2001-2006, rata accidentelor de muncă în Republica Moldova a înregistrat o creștere continuă, fiind cu 10,4% mai mare decât în anul 2001. Situația este și mai nesatisfăcătoare în cazul accidentaților mortal. Astfel, în anul 2005 au fost înregistrate cu 27,7% mai multe accidente mortale decât în anul 2001.

Cele mai multe accidente s-au produs în energetică (134,3% în anul 2005 față de 2001), construcții (126,1% în anul 2005 față de 2001), industria prelucrătoare (102,3% în anul 2005 față de 2001) și agricultură (100% în anul 2005, față de 2001). Situația este catastrofală în ce privește numărul cazurilor de accidente mortale. Astfel, în energetică, în anul 2005 s-au produs de 4,6 ori mai multe accidente mortale față de anul 2001; în construcții – de 2,57 ori; în agricultură – de 1,27 ori.

Numai în anul 2006 numărul accidentelor de muncă a sporit cu 11% în energetică față de anul 2005, cu 36% în construcții, cu 40% în producția materialelor nemetalice, cu 46% în transporturi, depozitare și comunicații etc.

Figura 2 ilustrează creșterea numărului accidentelor de muncă în țara noastră comparativ cu România. Observăm că numărul accidentelor de muncă în republică a crescut cu 10,4%, iar în România s-a redus cu 22%. Aceasta se explică prin reformele

profunde pe care le-a realizat România în domeniul securității și sănătății muncii pentru conformarea cu standardele europene.

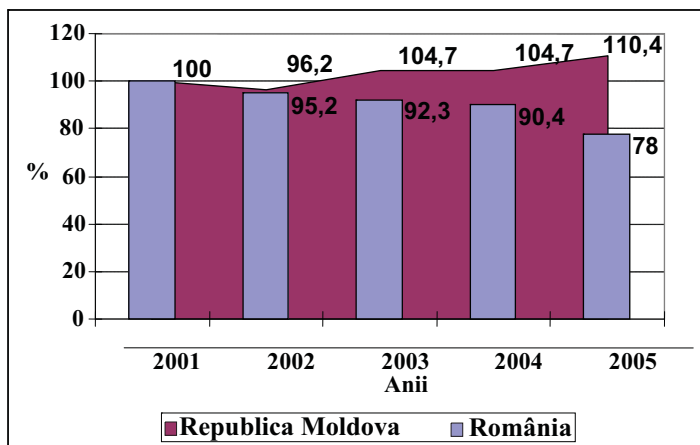

Figura 2. Dinamica accidentelor de muncă în Republica Moldova și România în anii 2001-2005

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor dării de seamă „Protecția muncii în anii 2001-2005”, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova și Anuarului statistic al României 2006.

În acest context este important de evidențiat care este cauza principală a accidentelor de muncă. Analiza datelor pentru anii 2001-2006 ne permite să concluzionăm că în perioada nominalizată majoritatea accidentelor de muncă s-au produs din cauza factorului uman (75-76%), ceea ce ne demonstrează multe cazuri de nerespectare și încălcare a regulilor de securitate la locul de muncă, instruire insuficientă a salariaților în domeniul securității muncii, lipsa sau existența unui automanagement ineficient din partea personalului de execuție și a responsabililor top-managementului.

Situația va rămâne neschimbată dacă organele abilitate de la toate nivelele ierarhice nu vor întreprinde măsuri decisive pentru înlăturarea cauzelor menționate.

1.3. Starea condițiilor de muncă ale angajaților

Asigurarea unor condiții decente de muncă nu depinde numai de investițiile în securitatea și sănătatea muncii, ci și de cele în capital fix. Deși volumul acestora a crescut practic de 4 ori în anii 2001-2006, constatăm simultan și sporirea gradului de nocivitate al condițiilor de muncă. Ca urmare, acest grad n-a fost influențat de investițiile în capital fix, deoarece condițiile de muncă au continuat să se înrăutățească. Astfel, aceste investiții nu au contribuit deloc la reducerea unor factori nocivi ai mediului de muncă, precum zgomotul și vibrațiile puternice, concentrațiile depășite de gaze nocive și praf etc.

Evaluarea condițiilor de muncă poate fi efectuată prin urmărirea evoluției numărului de angajați care activează în condiții nocive de muncă (figura 3):

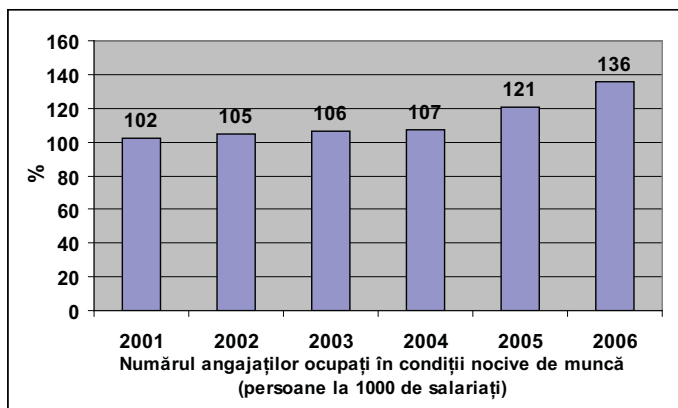

Figura 3. Evoluția numărului de angajați ocupați în condiții nocive de muncă în anii 2001-2006

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor dării de seamă „Numărul și retribuirea salariaților în anii 2001-2006” și a dării de seamă „Protecția muncii în anii 2001-2006”, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

Constatăm că în perioada analizată numărul celor angajați în medii cu condiții nocive de muncă/la 1000 de salariați a sporit cu circa 33%.

Ca urmare, sporirea factorilor nocivi ai mediului de muncă va conduce la: perturbarea desfășurării normale a procesului muncii angajaților, sporirea riscului producerii unor noi accidente de muncă și îmbolnăviri profesionale, reducerea productivității muncii etc. Practica mondială demonstrează că reducerea cu un punct a investițiilor aferente securității și sănătății muncii conduce la sporirea de 3-4 ori a cheltuielilor compensatorii.

1.4. Pierderile aferente accidentelor de muncă și bolilor profesionale

Cele mai grave sunt pierderile fizice directe suportate de către accidentat, stresul emoțional personal și al familiei sale etc. De aceea încercările de a cuantifica aceste pierderi sunt inevitabile, în special în instanța de judecată.

Evident, în urma accidentelor de muncă, pot fi deteriorate diferite echipamente tehnologice și construcțiile aferente. De asemenea, persoanele accidentate nu vor mai putea activa o perioadă de timp. În acest sens, în calcul va fi inclus și numărul de zile/om pierdute, aferent accidentelor de muncă.

Însă mult mai important este numărul de zile/om pierdut aferent accidentaților. În acest sens, sursa de bază a pierderilor este *volumul pierdut (nefabricat) de producție*, din cauza accidentelor de muncă și a bolilor profesionale. Exprimarea pierderilor sub formă bănească poate fi efectuată folosind raportul Produsul Intern Brut/angajat (tabelul 2).

Tabelul 2

***Cuantificarea monetară a numărului de zile/om pierdute,
aferent accidentaților în baza PIB/angajat
în Republica Moldova, în anii 2001-2006***

Nr. d/o	Denumirea		Anii					
			2001	2002	2003	2004	2005	2006
1.	PIB/angajat	lei	12709	14986	20360	24340	28553	35059
		modificarea față de anul 2001, %	100	117,9	160,2	191,5	224,7	275,9
2.	Zile/om pierdute aferente accidentaților	mii lei	1055,7	1292,3	1641,5	1920,1	2501,9	2934,8
		modificarea față de anul 2001, %	100	122,4	155,5	181,9	237,0	278,0
3.	Zile/om pierdute pe un accidentat	lei	1644,4	2132,5	2479,6	2815,4	3668,5	4406,6
		modificarea față de anul 2001, %	100	129,7	150,8	171,2	223,1	268,0

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor dării de seamă „Numărul și retribuirea salariaților în anii 2001-2006” și a dării de seamă „Protecția muncii în anii 2001-2006”, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

În particular, observăm că numărul de zile/om pierdute pe un accidentat a sporit în anii 2001-2006 de 2,68 ori – de la 1644,4 lei în anul 2001, la 4406,6 lei în anul 2006.

Evident, în orice situație de accident de muncă apare problema compensării pierderilor aferente acestuia. Din punct de vedere al securității și sănătății muncii, plățile compensatorii sunt efectuate de patron, care poartă personal răspundere de starea condițiilor de muncă.

Realitatea din Republica Moldova, confirmată și de studiile mai multor cercetători în domeniu, ne demonstrează că cheltuielile

pentru înlesniri și sporuri se repartizează între subdiviziunile întreprinderilor în funcție de mărimea remunerării muncii în fiecare subdiviziune și nu în baza condițiilor de muncă și a cerințelor securității și sănătății muncii.

Din acest punct de vedere, este necesară dintru început analiza cuantumului înlesnirilor și sporurilor pentru condiții nocive de muncă în anii 2001-2006 (tabelul 3).

Tabelul 3

***Înlesnirile și sporurile pentru condiții nocive de muncă
în Republica Moldova în anii 2001-2006***

Anii	Înlesniri și sporuri pentru condiții nocive de muncă			Înlesniri și sporuri la un angajat ocupat cu munca în condiții nocive		
	mil. lei	Modificarea, în %		lei	Modificarea, în %	
		față de anul 2001	față de anul precedent		față de anul 2001	față de anul precedent
2001	30,2	100	X	491	100	X
2002	33,6	111,3	111,3	552	112,4	112,4
2003	49,6	164,2	147,6	788	160,5	142,8
2004	69,9	231,5	140,9	1104	225,0	140,1
2005	91,2	302,0	130,4	1275	260,0	115,5
2006	110,5	365,9	121,2	1415	288,2	111,0

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor dării de seamă „Protecția muncii în anii 2001-2006”, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova.

Se constată următorul lucru: cuantumul anual al înlesnirilor și sporurilor acordate unui angajat în condiții nocive de muncă a crescut între anii 2001-2006 de 2,9 ori. Astfel, un angajat a primit pentru condiții nocive de muncă 491 lei în anul 2001 și 1415 lei în anul 2006.

Desigur, pentru a reduce gradul de nocivitate al condițiilor de muncă, este mult mai bine să sporești investițiile în securitatea și sănătatea muncii și cele în capitalul fix. În caz contrar, patronul trebuie să majoreze alocațiile aferente înlesnirilor și sporurilor pentru condiții nocive de muncă.

Practica mondială demonstrează că mărimea alocațiilor pentru condiții nocive de muncă trebuie să constituie, în expresie monetară, 25-30% din salariul lunar al angajaților.

În acest sens, pentru a determina în ce măsură cuantumul înlesnirilor și sporurilor compensează condițiile nocive de muncă, vom calcula ponderea înlesnirilor și a sporurilor în salariul mediu lunar al angajaților.

Putem constata că ponderea înlesnirilor și sporurilor pentru condiții nocive de muncă în salariul mediu lunar al unui angajat este foarte mică, rămânând, practic, neschimbată în perioada analizată: 5-8%. În particular, pentru un angajat, sporurile pentru condiții nocive de muncă au constituit în anul 2006 doar 5,5% din salariu (cu 2,02% mai puțin decât în anul 2001).

Acest lucru reflectă starea precară și necesitatea perfecționării sistemului de înlesniri și sporuri pentru condiții nocive de muncă, existent în Republica Moldova.

Conform Legii asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale nr. 756-XIV din 24 decembrie 1999, angajații accidentați beneficiază de mai multe indemnizații de asigurare, dintre care cele mai importante sunt indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă (tabelul 4), pentru invaliditate și deces. Acestea sunt plătite din Fondul de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale.

Tabelul 4

Dinamica indemnizațiilor pentru incapacitatea temporară de muncă survenită din cauza unui accident de muncă sau a bolii profesionale în Republica Moldova, în anii 2001-2006

Anii	Indemnizații pentru incapacitatea temporară de muncă survenită din cauza unui accident de muncă sau a bolii profesionale			Cuantumul mediu al indemnizației pentru incapacitatea temporară de muncă survenită din cauza unui accident de muncă sau a bolii profesionale pe un beneficiar		
	mii lei	Modificarea, în %		lei	Modificarea, în %	
		față de anul 2001	față de anul precedent		față de anul 2001	față de anul precedent
2001	518,5	100	X	881,83	100	X
2002	453,4	87,4	87,4	912,25	103,4	103,4
2003	598,0	115,3	131,9	956,81	108,5	104,9
2004	482,1	93,0	80,6	486,98	55,22	50,9
2005	499,2	96,3	103,5	660,92	74,94	135,7
2006	630,2	121,5	126,2	954,90	108,3	144,5

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor dării de seamă „Calcularea, utilizarea și transferarea contribuțiilor de asigurări sociale de stat în anii 2001-2006”, Casa Națională de Asigurări Sociale din Republicii Moldova.

Evident, în urma accidentelor de muncă și a bolilor profesionale, a sporit continuu și numărul invalizilor de muncă. Conform datelor Casei Naționale de Asigurări Sociale, doar în anii 2003-2006 numărul acestora a crescut de 2,57 ori (76 persoane în anul 2003; 128 persoane – în anul 2004, 182 persoane – în anul 2005 și 196 persoane – în anul 2006). Respectiv, s-au majorat de 6,26 ori și plățile pentru indemnizațiile de invaliditate (de la 11920 lei în anul 2003 – la 74664 lei în anul 2006).

Totodată, dacă însumăm pierderile directe și cele indirecte aferente accidentelor de muncă și îmbolnăvirilor profesionale (ultimele sunt de minim 4 ori mai mari conform experienței mondiale), inclusiv

îndemnizațiile pentru înmormântarea angajaților accidentați mortal, pensiile de invaliditate, costurile de recuperare medicală, atunci ponderea pierderilor totale aferente accidentelor de muncă și bolilor profesionale constituie minim 3% din PIB.

Rezultatele evaluării problemelor actuale din sistemul de securitate și sănătate în muncă

Perpetuarea stagnării, sau chiar a existenței unor tendințe negative în evoluția sistemului de securitate și sănătate poate fi reflectată prin următoarea analiză SWOT:

Analiza SWOT a sistemului de securitate și sănătate în muncă

Puncte forte	Puncte slabe
• Informarea personalului la angajare despre riscurile profesionale la care sunt expuse locurile de muncă. • Examinarea medicală a personalului la angajare. • Cunoașterea de către angajați a sancțiunilor aferente nerespectării regulilor de securitate și sănătate la locurile de muncă. • Participarea angajaților la înlăturarea pericolelor producerii unor potențiale accidente de muncă. • Așteptările angajaților privind soluționarea problemelor de securitate și sănătate a muncii.	• Lipsa unor ținte manageriale clare în gestionarea măsurilor de securitate și sănătate a muncii la nivelul întreprinderii. • Gradul sporit de uzură al echipamentelor tehnologice, care favorizează creșterea riscului de producere a accidentelor de muncă. • Insuficiența și ineficiența investițiilor aferente reducerii riscurilor profesionale la locurile de muncă. • Deficitul de specialiști cu calificare înaltă în domeniul securității și sănătății muncii. • Informarea insuficientă a angajaților, privind planificarea și realizarea măsurilor de securitate și sănătate a muncii. • Nivelul scăzut de instruire a angajaților în domeniul securității și sănătății muncii. • Lipsa unei culturi durabile a securității și sănătății la locurile de muncă în rândul angajaților. • Lipsa stimulării angajaților în vederea reducerii riscurilor profesionale la locurile de muncă. • Deficiențe în controlul nivelului de securitate și sănătate a muncii.

Oportunități	Riscuri
▪ Programe guvernamentale de susținere a companiilor care îmbunătățesc nivelul de securitate și sănătate la locurile de muncă. ▪ Schimbarea mentalității top-managerilor în direcția valorificării necesităților de optimizare a managementului securității și sănătății muncii. ▪ Capacitatea de mobilizare a angajaților în implementarea măsurilor de securitate și sănătate la locurile de muncă.	▪ Rezistența la schimbare din partea top-managementului. ▪ Lipsa unei strategii pe termen lung în domeniul securității și sănătății muncii. ▪ Dificultăți în implementarea schimbărilor în managementul securității și sănătății muncii.

Sursa: Elaborat de autor

În concluzie, rezultatele analizei SWOT ne demonstrează că:

1. Multe întreprinderi nu fac publică informația privind situația accidentelor de muncă și a bolilor profesionale. Estimăm că circa 30 – 35% dintre angajați activează fără contract de muncă (neformalizați). Ca urmare, nu există o evidență a acestora. Totodată, mulți salariați sunt încadrați în activități cu caracter temporar, cu condiții nocive de muncă – în construcții, industria chimică etc. De aceea, frecvența îmbolnăvirilor profesionale ale acestora este mult mai mare decât în cazul angajaților formalizați.
2. Majoritatea patronilor blochează accesul Inspecției Muncii în incinta întreprinderilor (lucru confirmat și de rapoartele anuale ale acestei instituții), ceea ce atestă încălcarea cerințelor și a regulilor de securitate și sănătate în muncă. În plus, peste 60% din încălcările standardelor de muncă, depistate de inspectorii de muncă, se referă tocmai la securitatea profesională.

3. Locul securității și sănătății muncii în lista priorităților patronilor este unul neînsemnat. În cadrul cercetării a 55 de companii, constatăm că doar pentru cca. 2% securitatea și sănătatea muncii dețin locul întâi în lista priorităților, ceea ce înseamnă că acest aspect, deși important pentru management, are un rol secundar pentru patroni.¹ Analiza structurii celor 55 de companii respondente în funcție de numărul de angajați a dus la concluzii și mai pesimiste. Astfel, 38,9% sunt companii cu un număr de 101-500 de angajați; 14,8% au 501-1000 de angajați; 3,7%, au 1001-1500 de angajați, iar 7,4% au peste 1500 de angajați. Deci, companiile medii și mari au o pondere de cca. 65% per total, iar din ele doar 1,3% plasează securitatea și sănătatea muncii pe locul întâi pe lista priorităților.

¹ Bîrcă A., Gamanjii A. Relațiile de muncă în Republica Moldova din perspectiva companiilor. Raport sectorial în cadrul proiectului „Advancing Social Responsibility and Launching Global Compact in Republic of Moldova”, Expert Grup, 2007, pag 7.

Variante de politici

2

2.1. Raiting actual

Un rol hotărâtor în reducerea riscurilor profesionale revine statului care s-a obligat să respecte principiile elaborate și recomandate de către OIM, reflectate în convențiile ratificate de țara noastră. Astfel, statul s-a angajat să implementeze în practică aceste principii, care presupun implicarea largă a angajaților în procesul de asigurare a securității și sănătății muncii. Exemplul Suediei, Norvegiei, Austriei și al altor țări membre UE este elocvent: participarea angajaților în activități tripartite la toate nivelele a sporit esențial cultura durabilă a securității și sănătății muncii.

O importanță deosebită pentru formarea bazei normative a securității și sănătății muncii la nivel național revine Convenției OIM nr. 187, adoptate în iunie 2006, încă neratificată de Republica Moldova. Scopul final al acesteia este ca fiecare stat, membru al OIM, care o va ratifica, să contribuie la perfecționarea continuă a cadrului instituțional al securității și sănătății muncii (include actele legislative în vigoare, organele de stat abilitate în domeniu, patronatele și sindicatele), prin intermediul politicii de stat și diferitelor programe în domeniu.

În speță, structura cadrului instituțional este stipulată de Constituția Republicii Moldova, Legea Republicii Moldova cu privire la Guvern nr. 64-XII din 31.05.1990 (actualizată), Codul Muncii al Republicii Moldova din 28.03.2003 (actualizat), Legea cu privire la protecția muncii nr. 625-XII din 02.07.1991 (actualizată), Legea patronatelor din Republica Moldova nr. 976-XIV din 11.05.2000 (actualizată), Legea sindicatelor din Republica Moldova nr. 1129-XIV

din 07.07.2000 (actualizată), Legea Republicii Moldova privind contractul colectiv de muncă nr. 1303-XII din 25.02.1993 (actualizată), Legea Republicii Moldova cu privire la Inspekția Muncii nr. 140-XV din 10.05.2001 (actualizată), Legea asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale nr. 756-XIV din 24.12.99 (actualizată).

Principiile fundamentale ale politicii statului în domeniul securității și sănătății muncii sunt reflectate în art. 24, p. 1 al Constituției Republicii Moldova, conform căruia „statul garantează fiecărui cetățean dreptul la viață și la integritate fizică și psihică”, art. 43, p.1: „Orice persoană are dreptul la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă” și art. 43, p.2: „Salariații au dreptul la protecția muncii - securitatea și igiena muncii, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim pe economie, repausul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții grele, precum și alte situații specifice”. Implementarea în practică a principiilor date servește ca suport metodologic pentru elucidarea celorlalte principii de bază ale politicii de stat în domeniul securității și sănătății muncii, în special:

- prioritatea vieții și sănătății angajatului față de rezultatele activității de producție a întreprinderii;
- unitatea acțiunilor ministerelor, departamentelor, serviciilor, inspectoratelor, organelor autoadministrării locale și ale întreprinderilor, îndreptate spre îmbunătățirea condițiilor de muncă și protecției muncii, prevenirea accidentelor de muncă și a îmbolnăvirilor profesionale;
- coordonarea activității în domeniul protecției muncii cu alte direcții ale politicii economice și sociale, cu activitatea din domeniul protecției mediului înconjurător;
- participarea statului la finanțarea protecției muncii și promovarea unei politici fiscale ce ar favoriza crearea condițiilor de muncă sănătoase și inofensive la întreprinderi;

- colaborarea internațională în soluționarea problemelor de protecție a muncii.

Conform Legii Republicii Moldova cu privire la Guvern nr. 64-XII din 31.05.1990 (actualizată), **Guvernul are următoarele responsabilități în domeniul securității și sănătății muncii:**

- ia măsuri în ceea ce privește crearea unor condiții normale de muncă și odihnă, asistență socială (art. 11, p. 3);
- elaborează și prezintă Parlamentului proiecte de acte normative privind programele de dezvoltare economică și socială, care includ și problemele SSM (art. 12, p. 7);
- organizează elaborarea și implementarea programelor, concepțiilor și strategiilor naționale, inclusiv în domeniul SSM (art. 12, p. 8);
- organizează elaborarea și implementarea reglementărilor tehnice și a altor acte normative aferente SSM, precum și supravegherea de stat a respectării lor (art. 12, p. 14);
- întreprinde măsuri vizând asigurarea drepturilor angajaților în domeniul SSM (art. 16, p. 1).

Pentru realizarea cu succes a responsabilităților sale în domeniul SSM și eficientizarea implementării prevederilor legislației în vigoare aferente SSM, prin Hotărârea Guvernului au fost adoptate următoarele acte normative:

- Regulamentul asupra modului de acordare a autorizației de funcționare a persoanelor juridice și fizice din punct de vedere al protecției muncii nr. 75 din 02.02.1999.
- Regulamentul asupra modului de cercetare a accidentelor de muncă și bolilor profesionale nr. 706 din 05.06..2002.
- Regulamentul privind stabilirea indemnizației de invaliditate în urma producerii accidentelor de muncă și bolilor profesionale nr. 1101 din 17.10.2001.

Astfel, putem constata că toate actele normative au fost elaborate cu participarea partenerilor sociali, în baza art. 14 al Legii sindicatelor din Republica Moldova nr. 1129-XIV din 07.07.2000 (actualizată) și art. 10 al Legii patronatelor din Republica Moldova nr. 976-XIV din 11.05.2000 (actualizată), fapt confirmat și în p.p. 15-21 ale Raportului Guvernului Republicii Moldova asupra aplicării Cartei Sociale Europene pentru perioada 01.01.2002 - 31.12.2003, înregistrat la Strasbourg la 15.04.2004.

Exercitarea responsabilităților Guvernului presupune distribuirea funcțiilor aferente securității și sănătății muncii între diferite structuri guvernamentale.

Ministerul Economiei și Comerțului:

- Coordonează cu ministerele de resort acțiunile pentru implementarea Concepției privind dezvoltarea sistemului de dialog social și colaborarea cu partenerii sociali în vederea dezvoltării tripartitismului social în domeniul SSM.
- Coordonează activitatea de pregătire, instruire și informare a personalului din întreprinderi, instituții și organizații în problemele SSM; de perfecționare a legislației în domeniul SSM și ajustarea ei la cerințele și normele internaționale.
- Întreprinde acțiuni pentru promovarea politicii de stat în domeniul SSM, controlează respectarea normelor de securitate și igienă a muncii.
- Participă la elaborarea, încheierea și realizarea compartimentelor aferente SSM din Convențiile colective (nivel național) între Guvern, Patronate și Sindicate.
- Verifică respectarea de către întreprinderi a prevederilor aferente SSM din contractele colective de muncă.

În particular, funcțiile de bază ale Inspecției Muncii sunt: acordarea autorizațiilor de funcționare a întreprinderilor din punct de vedere al securității și sănătății muncii; cercetarea accidentelor

de muncă; coordonarea informării și instruirii profesionale a noilor angajați în domeniul SSM; aplicarea sancțiunilor administrative pentru nerespectarea legislației aferente SSM. Deci, Ministerul Economiei și Comerțului, prin intermediul Inspecției Muncii, exercită funcțiile-cheie în domeniul securității și sănătății muncii, începând de la planificare și terminând cu controlul.

Ministerul Sănătății:

- realizează supravegherea sanitaro-epidemiologică de stat și controlul respectării legislației sanitare în domeniul SSM;
- elaborează și adoptă norme sanitaro-igienice în domeniul SSM;
- asigură reducerea nivelului indicilor morbidității cu incapacitate temporară de muncă prin acoperirea deplină cu examene medicale periodice și instruire igienică a persoanelor ocupate în condiții nocive și nefavorabile de muncă;
- realizează măsuri de profilaxie a traumatismului și bolilor profesionale;
- controlează respectarea legislației cu privire la invalizii de muncă pentru apărarea drepturilor acestora la protecție și asistență socială;
- contribuie la perfecționarea continuă a sistemului de asigurări sociale împotriva accidentelor de muncă și bolilor profesionale.

În scopul realizării acestor funcții, Ministerul Sănătății a emis: Ordinul nr. 132 din 17.01.1996 „Privind examenele medicale obligatorii la angajare și cele periodice ale salariaților care sunt expuși factorilor nocivi și nefavorabili”; Reguli și norme de igienă privind condițiile de muncă, organizarea regimului de muncă și odihnă a persoanelor care activează la terminalele video, cu mașini electronice de calcul, aprobate de Medicul Sanitar Principal de Stat la 09.11.1999, nr. 06.5.3.30; Norme fundamentale de radioprotecție, aprobate de Medicul Sanitar Principal de Stat la 27.02.2001, nr. 06.5.3.34.

Din păcate, nu toate funcțiile menționate sunt executate integral. Astfel, până în prezent, deservirea medico-sanitară a angajaților nu are un caracter prioritar, în primul rând, din cauza informațiilor insuficiente privind starea sănătății lor. În acest context, de o importanță socială majoră sunt îmbolnăvirile profesionale. Dacă ar dispune de mai multă informație despre aceste boli, specialiștii Serviciului sanitaro-epidemiologic de stat și-ar putea spori eficiența activității. Însă, până în prezent, n-a fost elaborat nici un formular de statistică medicală cu referire la bolile profesionale. Problema se referă și la calitatea controalelor medicale profilactice care depinde de nivelul asigurării cu aparataj de diagnosticare și cu personal medical instruit. Există, desigur, un deficit evident de specialiști în domeniul medicinei muncii. Ca urmare, bolile profesionale sunt depistate numai în cazul în care angajații fac investigații medicale din proprie inițiativă, ceea ce, evident, nu reflectă numărul real de îmbolnăviri profesionale. Din această cauză, rămân neinvestigate multe cazuri de incapacitate temporară de muncă, acestea repetându-se periodic pe parcursul mai multor ani (3 – 15 ani) ca urmare a acțiunii condițiilor nocive de muncă, fapt caracteristic bolilor profesionale.

Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului, prin intermediul Casei Naționale de Asigurări Sociale, în baza Legii asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale nr.756-XIV din 24.12.99:

- efectuează asigurarea socială obligatorie a angajaților pentru accidente de muncă și boli profesionale;
- examinează cazurile de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale;
- promovează și stimulează, prin majorarea sau reducerea contribuțiilor de asigurare, activitatea de prevenire a accidentelor de muncă și a bolilor profesionale;
- elaborează criteriile și metodologia de calcul a contribuțiilor de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale, în

funcție de condițiile de muncă ale asiguraților și verifică modul de acordare a prestațiilor de asigurare;

- subvenționează programe și proiecte de interes național de prevenire a accidentelor de muncă și a bolilor profesionale.

În exercitarea funcțiilor menționate, Casa Națională de Asigurări Sociale activează în temeiul Legii bugetului asigurărilor sociale de stat în care, pentru anul 2005 și 2006, de exemplu, din contribuția de asigurări sociale de stat obligatorii, 26% au fost prevăzute pentru fondul de retribuire a muncii, iar 0,1% pentru fondul de asigurare împotriva accidentelor de muncă și a bolilor profesionale.

Din păcate, în prezent multe întreprinderi estimează artificial nocivitatea condițiilor de muncă, în scopul reducerii prestațiilor de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale, încălcând astfel art. 21, p. 2, lit. c) a Legii asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale. Iar angajații, deși au dreptul să sesizeze asiguratorul asupra neluării de către angajator a unor măsuri de prevenire, nu recurg la acest drept, de teamă că acest demers va atrage consecințe negative asupra lor. Totodată, deoarece Casa Națională de Asigurări Sociale nu publică anual Raportul privind cheltuielile Fondului de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale după principiul ramural, calcularea sumelor asiguratorii nu poate fi obiectivă. De asemenea, constatăm că obiectivele asigurării nu se referă la riscurile producerii accidentelor de muncă și a bolilor profesionale, în special riscul unei munci în condiții nocive, ci la reabilitarea medicală și profesională a asiguraților, precum și la acordarea acestora a indemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă, invaliditate și deces. Prin aceasta se explică ineficiența sistemului de asigurare socială pentru accidente de muncă și boli profesionale.

Totodată, la realizarea politicii statului în domeniul securității și sănătății muncii participă și alte structuri guvernamentale.

Serviciul Standardizare și Metrologie, activând în baza Legii cu privire la standardizare nr. 590-XIII din 22.09.1995:

- elaborează, adoptă și implementează standarde naționale și norme în domeniul SSM;
- asigură armonizarea standardelor și normelor cu standardele europene și internaționale în domeniul SSM;
- efectuează expertiza documentelor aferente certificării echipamentelor de protecție individuală și de lucru;
- evaluează nivelul tehnico-științific al documentelor normative de standardizare aferente SSM.

Deci, scopul de bază al Serviciului Standardizare și Metrologie constă în implementarea standardelor și normelor de securitate și sănătate a muncii care ar asigura securitatea, ar păstra sănătatea și ar menține capacitatea de muncă a angajaților în procesul de muncă, ținând cont de rigorile europene și internaționale. Deocamdată, cel mai răspândit este standardul STAS 12 care este utilizat încă din perioada socialistă. În acest context, Serviciul Standardizare și Metrologie trebuie să depună eforturi susținute pentru armonizarea sau înlocuirea acestui standard cu standarde internaționale de securitate și sănătate a muncii, consultând, de exemplu, standardul internațional TLV (Threshold Limit Value), aprobat de ACGIN (American Conference of Governmental Industrial Hygienists).

Biroul Național de Statistică:

- organizează și desfășoară culegerea informației statistice privind numărul accidentațiilor în muncă și repartizarea lor pe împrejurări și cauze, starea condițiilor de muncă și înlesnirile acordate pentru condiții nefavorabile de muncă;
- asigură toți participanții parteneriatului social cu informație statistică în domeniul SSM;
- înaintează propuneri și adoptă hotărâri privind perfecționarea evidenței statistice aferente SSM, în baza colaborării cu organizațiile internaționale de statistică.

Evidența statistică nu ține cont, însă, în toate cazurile, de prevederile legislației. De exemplu, art. 26 al Legii cu privire la protecția muncii nr. 625-XII din 02.07.1991 (actualizată) prevede alocări anuale pentru realizarea măsurilor de securitate și sănătate a muncii de minimum 2% din fondul de salarii al întreprinderii. Cu toate acestea, în compartimentul II al raportului statistic 1-PM (protecția muncii) nu este inclus: a) fondul anual de salariu al organizației și b) procentul alocărilor anuale pentru profilaxia accidentelor de muncă, calculat din fondul anual de salarii. Aceasta face imposibil controlul respectării legii cu privire la protecția muncii în ceea ce privește volumul alocărilor pentru profilaxia accidentelor de muncă la nivelul organizațiilor și al economiei naționale în ansamblu. De asemenea, în pofida cerințelor directe prevăzute de legislația în domeniul SSM, în prezent nu este reflectată în mod satisfăcător securitatea și sănătatea muncii la capitolul profilaxia bolilor profesionale, fapt ce provoacă sănătății mai multe daune decât accidentele de muncă.

Activând în baza Legii sindicatelor din Republica Moldova nr. 1129-XIV din 07.07.2000 (actualizată), **Confederația Națională a Sindicatelor din Republica Moldova** are următoarele funcții în domeniul securității profesionale:

- participă la elaborarea politicii de stat și a proiectelor de acte normative în domeniul securității și sănătății muncii, a programelor de îmbunătățire a condițiilor de muncă și verifică executarea acestora;
- verifică conformitatea condițiilor de muncă a întreprinderilor cu cerințele de securitate și sănătate a muncii;
- participă la negocierea contractelor colective de muncă, la activitatea comisiilor pentru primirea în exploatare a obiectelor de producție și la cercetarea accidentelor de muncă;
- apără interesele membrilor de sindicat în problemele SSM și solicită operativ conducătorilor întreprinderilor și autorităților

publice abilitate luarea de măsuri urgente și sancționarea persoanelor vinovate pentru încălcarea regulilor SSM, a tăinuirii accidentelor de muncă sau îmbolnăvirilor profesionale, inclusiv cercetarea neobiectivă a lor.

Putem constata însă că în domeniul dat sindicatele nu-și îndeplinesc întotdeauna funcțiile, cel puțin, cele ce decurg din calitatea lor de membru în componența Comisiei naționale pentru consultări și negocieri colective, precum și de membru al comisiilor pentru consultări și negocieri colective la nivel ramural și teritorial. Astfel, legislația pune accentul, în special, pe promovarea parteneriatului social la toate nivelurile, pe menținerea coeziunii sociale și susținerea participării societății civile la promovarea politicilor naționale, iar promovarea unei culturi durabile a securității și sănătății muncii, ca instrument de atingere a scopurilor de bază ale politicii de stat în domeniu, nu este prevăzută.

Exercitarea celorlalte funcții este, de asemenea, destul de dificilă, din motiv că sindicatele din Republica Moldova nu sunt încă suficient de puternice. De exemplu, mulți angajați nu consideră că este chiar atât de necesar să devină membri de sindicat, iar organele sindicale ale întreprinderilor sunt mai mult formale, reprezentând, din păcate, interesele patronului, nu pe cele ale salariaților. În acest context menționăm că prin adoptarea Convenției colective la nivel național „Salarizarea angajaților aflați în relații de muncă în baza contractelor individuale de muncă”, la 03.02.2004 și la 11.07.06, sindicatele n-au reușit să majoreze cuantumul sporului la salariu pentru munca prestată în condiții nefavorabile. Ca rezultat, cuantumul sporurilor a fost adoptat în baza Hotărârii Guvernului nr. 1335 din 10.10.2002, constituind în medie 112,5 lei lunar.

În concluzie, legislația de securitate și sănătate a muncii asigură, în esență, destul de multe drepturi și garanții pentru angajați. Astfel, statul le acordă dreptul de a avea un loc de muncă potrivit normelor de protecție a muncii și garantează apărarea acestui drept prin

intermediul tuturor actorilor cadrului instituțional. Pe de altă parte, realizarea prevederilor actelor normative de securitate și sănătate a muncii întâmpină o serie de dificultăți din cauza imperfecțiunii politicii în domeniu și a ineficienței activității tuturor instituțiilor antrenate în această activitate.

2.2. Posibile variante de politici aferente securității și sănătății muncii

Pentru optimizarea și racordarea politicii de securitate și sănătate în muncă la standardele de muncă ale UE, este necesară elaborarea și implementarea unui Program Național în domeniu.

Acesta trebuie să includă: scopurile, obiectivele și indicatorii progresului în domeniul securității profesionale, implementate de către organele administrației centrale și locale, putând fi perfecționate și revăzute în baza analizei sistemului actual de securitate și sănătate în muncă și, respectiv, completate cu alte programe și planuri naționale sau sectoriale.

Totodată, Programul Național trebuie să asigure caracterul profilactic pronunțat al acțiunilor, axat în special pe participarea largă a tuturor partenerilor sociali, prin:

- desfășurarea periodică a campaniilor naționale de securitate și sănătate în muncă;
- instruirea profesională a angajaților, specialiștilor, managerilor conform programelor pregătirii profesionale de bază și avansate;
- prestarea serviciilor de consultanță și informaționale în domeniul SSM, pentru companii.

Misiunea Programului derivă din procesul de apropiere a granițelor Republicii Moldova de cele ale Uniunii Europene, prin selectarea principiilor de bază pentru perfecționarea conceptuală și pe termen lung a sistemului actual de sănătate și securitate

a muncii (SSM) din țară din Convențiile OIM cu privire la securitatea și sănătatea în muncă și din legislația Uniunii Europene în domeniul dat.

Această perfecționare va reduce consecințele sociale negative și pierderile economice datorate accidentelor de muncă și bolilor profesionale. Drept bază metodologică a Programului vor servi recomandările OIM și ale Agenției Europene pentru Securitate și Sănătate în Muncă. Obiectivele sociale prevăzute în Program vor fi coordonate cu cele economice, nu subordonate acestora, ca în prezent.

Scopul Programului Național este: stabilizarea și reducerea frecvenței accidentelor și nocivității condițiilor de muncă ale angajaților din economia națională a Republicii Moldova.

Obiectivele Programului se axează pe:

- desemnarea pe termen lung a indicatorilor dezvoltării sistemului de sănătate și securitate a muncii din Republica Moldova;
- implementarea graduală a standardelor tehnice de securitate și sănătate în muncă, adoptate în țările Europei de Est, membre ale Uniunii Europene;
- implementarea unui mecanism de integrare a Programului în strategia dezvoltării economiei naționale și în strategiile dezvoltării organizațiilor;
- implementarea unui mecanism de formare și de motivare morală și materială a patronilor și a angajaților în implementarea Programului la nivelul economiei naționale și al organizațiilor;
- aprobarea unui mecanism de finanțare a implementării Programului;
- implementarea unui mecanism de evaluare și de revizuire periodică a Programului la nivelul economiei naționale și al organizațiilor.

Funcțiile Programului sunt:

- stabilirea și concretizarea principiilor de bază ale elaborării, implementării și evaluării Programului care reies din cerințele OIM și ale Agenției Europene pentru SSM;
- asigurarea integrării sistemului sănătății și securității muncii (SSM) cu celelalte sisteme de management la nivelul economiei naționale și al organizațiilor;
- desemnarea resurselor necesare pentru implementarea obiectivelor Programului;
- desemnarea concretă a viziunii, misiunii, obiectivelor, funcțiilor și indicatorilor dezvoltării SSM din Republica Moldova pe termen lung;
- desemnarea implicării și antrenării patronilor și angajaților în problemele managementului SSM;
- desemnarea oportunităților și amenințărilor mediului extern pentru SSM din Republica Moldova (la nivelul economiei naționale și al organizațiilor);
- desemnarea modului în care reprezentanții organelor publice, patronatului și sindicatelor își îndeplinesc responsabilitățile sociale în domeniul SSM și modul în care își coordonează activitatea în domeniu;
- desemnarea unui ansamblu de atitudini, intenții, orientări, mecanisme și direcții majore privind practicile manageriale în domeniul SSM deja consfințite în țările Europei de Est, membre al Uniunii Europene;
- prognozarea pe termen lung a dezvoltării SSM din Republica Moldova, urmărind recomandările metodice ale OIM și ale Agenției Europene pentru SSM;
- analiza periodică a eficienței SSM din Republica Moldova.

Componentele structurale ale Programului reflectă elementele-cheie ale acestuia, comparate cu elementele programelor în domeniul SSM din țările Europei de Est, membre ale UE. În urma analizei, pentru fiecare component al Programului vor fi înaintate propuneri concrete de racordare a situației existente la standardele europene și internaționale.

Elementele-cheie sunt preponderent următoarele:

- Proiectul Programului oficial aprobat în domeniul SSM din Republica Moldova (misiunea, obiectivele, funcțiile, indicatorii de bază, mecanismele de implementare și de evaluare, eficiența etc.).
- Convențiile OIM și legislația Uniunii Europene în domeniul SSM, raportate la legislația Republicii Moldova în domeniu și condițiile apropiierii lor; selectarea principiilor de bază care vor servi pentru perfecționarea legislației Republicii Moldova în domeniul SSM.
- Tendințele dezvoltării sistemului SSM din Republica Moldova în anii 2001-2006.
- Standardele tehnice, recomandate de OIM și Agenția Europeană pentru SSM și mecanismul implementării lor graduale, ținând cont de condițiile specifice Republicii Moldova.
- Standardele de management al SSM, recomandate de OIM și Agenția Europeană pentru SSM și mecanismul implementării lor, având în vedere specificul Republicii Moldova și din cerințele recomandărilor metodice ale OIM „Principii directe care cu privire la sistemul de management al SSM (ILO-OSH 2001)”.
- Mecanismul actual de finanțare a SSM din Republica Moldova la nivelul economiei naționale și al organizațiilor.
- Mecanismul de motivare morală și materială a patronilor și a angajaților, orientat spre participarea activă în managementul SSM.
- Sistemul actual de formare a reprezentanților organelor publice, a patronatelor, a sindicatelor, al angajaților și al specialiștilor în domeniul SSM.

- Sistemul de calcul al pierderilor economice din cauza accidentelor de muncă și a muncii în condiții nocive din Republica Moldova, respectiv, sistemul de plăți compensatorii pentru traume de muncă, pentru munca în condiții nocive, asigurările obligatorii de viață și pensionare prealabilă pentru munca în condiții nocive din Republica Moldova.
- Rolul și funcțiile ONG-urilor din Republica Moldova în domeniul SSM.
- Mecanismul de integrare al Programului în sistemul de management la nivelul economiei naționale și al organizațiilor.
- Sistemul instituțional care se ocupă cu problemele SSM la nivelul economiei naționale din Republica Moldova (funcțiile și coordonarea activităților în domeniul dat ale organelor publice, ministerelor, sindicatelor, patronatelor, instituțiilor de cercetări științifice, ONG-urilor, Departamentului Sociologie și Statistică, Departamentului de standardizare etc.).
- Sistemul de colaborare internațională a instituțiilor din Republica Moldova în domeniul SSM (inclusiv sub aspect financiar).
- Politica și practica sindicatelor din Republica Moldova în domeniul SSM (inclusiv reflectată în contractele colective și individuale de muncă).
- Sistemul de indicatori calitativi și cantitativi de planificare a activității SSM din Republica Moldova.
- Sistemul de măsuri administrative și penale privind încălcarea legislației Republicii Moldova în domeniul SSM.
- Sistemul de standarde și proceduri de evaluare (statistica) a sistemului SSM din Republica Moldova.
- Metodele de calcul al eficienței SSM, inclusiv calculul eficienței sistemului de management al SSM.
- Sistemul de mediatizare și de conștientizare a problemelor SSM din Republica Moldova.

Putem constata că analiza comparativă a elementelor menționate va permite elaborarea și înaintarea spre aprobare a unui program național performant în domeniul SSM din Republica Moldova pentru anii 2007-2013, ajustat rigorilor OIM și UE.

Înainte de a trece la acțiuni concrete în domeniul securității și sănătății în muncă, Ministerul Sănătății va obține avizul Ministerului Economiei și Comerțului.

Ministerul Economiei și Comerțului și Ministerul Sănătății vor constitui pilonii de bază ai politicii naționale pentru îmbunătățirea securității și sănătății în muncă.

Celelalte structuri guvernamentale vor îndeplini, la rândul lor, mai multe funcții.

Ministerul Educației și Tineretului:

- inițierea cursurilor de formare profesională continuă pentru specialiștii în securitate și sănătate în muncă;
- introducerea disciplinei „Securitatea și sănătatea în muncă” în planurile de studii ale universităților, colegiilor și școlilor profesionale polivalente;
- introducerea specializării în medicina muncii (pentru a spori în fiecare an numărul de medici rezidenți în această specializare, colaborând în acest sens cu Ministerul Economiei și Comerțului).

Ministerul Transporturilor și Gospodăriei drumurilor:

- monitorizarea transporturilor de produse periculoase, înaintând noi propuneri de perfecționare a legislației, precizând care sunt echipamentele necesare pentru dotarea mijloacelor de transport respective;
- adoptarea măsurilor adecvate pentru transporturile publice de călători – autobuze, troleibuze, microbuze – fiind vorba în principal de securitatea și sănătatea pasagerilor.

Ministerul Ecologiei și resurselor naturale:

- facilitarea introducerii în întreprinderi a standardului internațional ISO 14001 privind sistemele de management de mediu care, din punct de vedere structural, se aseamănă cu modelul britanic al sistemului de management al securității și sănătății în muncă OHSAS 18001:1999, dealtfel cel mai utilizat în Uniunea Europeană. Astfel, asemănarea respectivă facilitează introducerea unui sistem de management al securității și sănătății în muncă integrat sau complementar sistemului de management de mediu;
- adoptarea măsurilor corespunzătoare cu privire la tratarea deșeurilor de la diferite întreprinderi chimice care afectează securitatea și sănătatea în muncă a salariaților.

Serviciul Standardizare și Metrologie:

- pregătirea și perfecționarea profesională a unui personal competent în domeniul managementului performant al securității și sănătății în muncă;
- introducerea unui standard național în domeniul managementului securității și sănătății în muncă, armonizat cu standardul internațional „Principii directoare privind implementarea sistemelor de management al securității și sănătății în muncă – ILO-OSH 2001”, recomandat de Organizația Internațională a Muncii și modelul britanic al sistemului de management al securității și sănătății în muncă OHSAS 18001:1999.

Concluzii și recomandări

În încheierea acestui studiu, putem formula următoarele concluzii:

1. Investițiile în securitatea și sănătatea muncii în întreprinderile din Republica Moldova sunt insuficiente, mai mici decât plafonul minim obligatoriu de 2% din fondul de remunerare a muncii, prevăzut de legislația în vigoare. Luând în calcul practica mondială care demonstrează că reducerea cu un punct a investițiilor aferente SSM conduce la sporirea de 3-4 ori a cheltuielilor compensatorii aferente accidentațiilor, estimăm că sporirea riscurilor profesionale la locurile de muncă va conduce la: perturbarea desfășurării normale a procesului muncii angajaților, la sporirea riscului producerii unor accidente de muncă și îmbolnăviri profesionale, la reducerea productivității muncii etc. În cazul Republicii Moldova, observăm că imperfecțiunea normelor de finanțare a măsurilor aferente minimizării riscurilor profesionale conduce la degradarea condițiilor sanitaro-igienice de muncă.
2. Evidența statistică a indicatorilor de securitate și sănătate în muncă nu reflectă realitatea. În pofida cerințelor directe ale legislației Republicii Moldova, raportul statistic 1-PM (protecția muncii) nu reflectă numărul, dinamica și profilaxia bolilor profesionale care aduc mai multe daune sănătății decât accidentele de muncă. Totodată, lipsește evidența microtraumelor care, conform experienței mondiale, constituie circa 1000-3000 la fiecare accident de muncă mortal și presupun acordarea primului ajutor medical.
3. Prin analiza cadrului instituțional al securității și sănătății în muncă din Republica Moldova, putem constata că există două perspective în dezvoltarea acestui cadru: 1. păstrarea actualului cadru instituțional și aplicarea actualelor pârgii de gestiune; ca urmare, se menține tendința creșterii numărului accidentelor

de muncă și a bolilor profesionale, precum și a sporirii nocivității condițiilor de muncă; 2. reformarea și optimizarea acestui cadru prin redefinirea și eficientizarea exercitării funcțiilor tuturor subiecților săi. În acest context se ia în calcul deficitul specialiștilor calificați în domeniul securității și sănătății muncii, precum și în medicina muncii, care ar putea consulta patronii în elaborarea și actualizarea planurilor de evaluare și monitorizare a mediului de muncă, în determinarea riscurilor profesionale la locurile de muncă și a măsurilor de eliminare sau minimizare a lor. Respectiv, patronii sunt slab informați despre factorii nocivi și periculoși ai mediului de muncă și despre influența acestora asupra angajaților.

4. Perfecționarea sistemului de securitate și sănătate în muncă nu constituie doar problema specialiștilor în domeniu, ci a tuturor actorilor sociali: autorități, sindicate, patronate, societate civilă. Deocamdată, nu există un parteneriat durabil de cooperare între aceștia, ceea ce frânează pe o perioadă nedeterminată examinarea și redefinirea principiilor și mecanismelor gestiunii performante a securității și sănătății în muncă la nivel macro- și microeconomic. În același timp, statul nu depune eforturi pentru desfășurarea unei colaborări pe termen lung cu companiile, în ce privește legislația care reglementează securitatea și sănătatea în muncă din perspectiva apropierei de Uniunea Europeană (aplicarea unei metodologii interactive transparente, centrată pe aplicații practice și comunicarea deschisă între părți).

Din concluziile menționate derivă următoarele recomandări:

1. Implicarea activă a autorităților și sindicatelor în desfășurarea unor acțiuni regulate și eficiente de mediatizare a culturii durabile a securității și sănătății în muncă, la toate nivelele managementului, de la patron până la angajat, începând cu sistemul de învățământ liceal, secundar profesional și universitar. Numai astfel poate fi creată o atitudine receptivă a angajaților, patronilor și societății civile față de beneficiile creării unor condiții sănătoase și

inofensive de muncă. În special, finanțarea acestor acțiuni poate fi realizată din bugetul de stat. Instrumentele de mediatizare vor fi: organizarea anuală, sub egida OIM, a zilei mondiale a culturii durabile a securității și sănătății muncii, la 28 aprilie; filme, imagini, placate etc. privind profilaxia accidentelor de muncă și a bolilor profesionale, cursuri de formare profesională. Aceasta impune sporirea rolului metodologic și logistic al Inspecției Muncii, prin furnizarea unor servicii calitative de pregătire și perfecționare profesională în domeniul securității și sănătății muncii specialiștilor întreprinderilor, obiectiv care necesită suplimentarea finanțării acestei importante structuri guvernamentale cu rol de monitorizare a respectării legislației de securitate și sănătate în muncă. Totodată, grupurile-țintă trebuie să fie patronii întreprinderilor, inginerii pentru tehnica securității, inspectorii de muncă, conducătorii și specialiștii organelor administrației centrale și locale, cadrele medicale și cele din învățământ, reprezentanții sindicatelor, patronatelor, organizațiilor nonguvernamentale, jurnaliștii etc. În particular, este necesară stimularea participării patronilor, inginerilor și specialiștilor în securitatea și sănătatea muncii la cursuri de perfecționare profesională în domeniu. Pentru atingerea acestui obiectiv este necesară o deschidere cât mai mare atât din partea autorităților, cât și a companiilor, fapt ce ar asigura plasarea accentului de pe controale și sancțiuni pe o colaborare constructivă pe termen lung.

2. Reformarea activității Inspecției Muncii, luând în calcul experiența noilor state ale UE. În special, în aceste țări inspectorii de muncă nu sunt medici buni și invers. Cu referire la Republica Moldova, medicii Serviciului Sanitaro-Epidemiologic de Stat, ocupați cu diferite analize de laborator, nu sunt totodată și inspectorii de muncă și, deci, nu realizează măsuri pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă. De aceea, în unele țări, în statele de personal ale Inspecției Muncii sunt angajați medici, igienişti, iar în altele se stabilesc reglementări legale privind prestarea serviciilor în bază de contract de către medicii și

igieniștii din cadrul centrelor de medicină preventivă și igienă. Un instrument viabil trebuie să fie solicitarea de către Inspekția Muncii ca patronii să invite medici și igienişti pentru ca aceștia să efectueze, contra cost, analizele și testele respective, fapt care ar permite angajatorilor și inspektorilor de muncă să adopte deciziile potrivite privind starea condițiilor de muncă. Elementele de reformă a Inspekției Muncii, aferente condițiilor de muncă și drepturilor angajaților ce țin de acest aspect, sunt stipulate în special în art. 3 al Convenției nr. 81 a OIM.

3. Perfecționarea evidenței statistice a indicatorilor de securitate și sănătate în muncă. Astfel, compartimentul II al raportului statistic 1-PM (protecția muncii) trebuie completat cu doi indicatori suplimentari: a) fondul anual de salarii al organizației și b) procentul investițiilor anuale pentru profilaxia accidentelor calculat din fondul anual de salarii. Aceasta va înlesni controlul executării legii cu privire la protecția muncii în ceea ce privește volumul alocărilor pentru profilaxia accidentelor la nivelul organizațiilor și al economiei naționale în ansamblu. Este necesar ca în tabelul „Numărul victimelor accidentelor de muncă pe tipuri de activități economice” din anuarele statistice să fie introduși doi noi indicatori: coeficientul de gravitate a accidentelor și coeficientul de gravitate a bolilor profesionale. Includerea lor ar permite analiza pierderilor de om/zile de incapacitate de muncă la o persoană accidentată, fapt ce ar reflecta gravitatea accidentelor de muncă și cea a bolilor profesionale. Pentru calcularea coeficientului de gravitate a accidentelor la nivelul economiei naționale, în raportul statistic 1-PM (protecția muncii) indicatorul „Numărul de om/zile de incapacitate de muncă a accidentelor” din compartimentul III ar fi bine să fie concretizat în modul următor: a) numărul de om/zile de incapacitate de muncă din cauza accidentelor; b) numărul de om/zile de incapacitate de muncă din cauza bolilor profesionale.